

DOI: 10.5281/zenodo.3780020

Tatiana BUTNARU
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)

ALECU RUSSO:
DESCHIZĂTOR DE DRUMURI
ÎN POEZIA POPULARĂ

Alecu Russo: road opener in popular poetry

Abstract: In this article, A. Russo's contribution to the study of popular poetry found expression. A. Russo contributed to the research of the popular artistic treasure, elaborated studies and materials on the importance of local folklore, made substantial efforts to capitalize on the literary heritage of oral folk creation in accordance with the desideratum of the time, to discern in the vibrations of the popular soul the most noble patriotic impulses and, in this way, to reveal some fundamental aspects of the existence of Romanians in these lands.

Keywords: popular artistic treasure, spiritual heritage, artistic synthesis, archetypal variants, existential myth, anonymous genius, popular ballad.

Rezumat: În articolul de față și-a găsit expresie aportul lui A. Russo la studierea poeziei populare. A. Russo a contribuit la cercetarea tezaurului artistic popular, a elaborat studii și materiale referitoare la importanța folclorului autohton, a depus eforturi substanțiale în vederea valorificării moștenirii literare a creației populare orale în conformitate cu dezideratele epocii, pentru a desluși în vibrațiile sufletului popular cele mai nobile elanuri patriotice și, în felul acesta, a dezvălui niște aspecte fundamentale de existență a românilor pe aceste meleaguri.

Cuvinte cheie: tezaur artistic popular, moștenire spirituală, sinteză artistică, variante arhetip, mit existențial, geniu anonim, balada populară.

Intrat în conștiința artistică românească cu numele de „ostaș al propășirii”, A. Russo și-a adus aportul la valorificarea tezaurului artistic popular, a elaborat studii și materiale referitoare la importanța folclorului autohton. Interesul pentru poezia populară se manifestă în conștiința estetică a lui A. Russo în funcție de idealul patriotic al unității și demnității naționale, așa cum sublinia autorul întru confirmarea românismului pe aceste meleaguri, contribuind la realizarea dezideratelor majore ale epocii promovate de generația sa. „Suntem un amestec de urmași ai romanilor și coborâtorii lui Decebal” (Nastasiu, p. 5), opinie vehiculată de A. Russo, certifică ideea unui patriotism izvorât din substraturile creativității populare. Iar *Cântarea României*,

o lucrare de referință în literatura noastră, cântecul de lebăda a lui A. Russo este „lacrima românului” izvorâtă din doine și balade, din tezaurul bogăției noastre spirituale, este răvășirea unui cosmos marcat de vicisitudinile istoriei, așa cum se prezintă capodopera eminesciană *Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*.

Alături de bardul de la Mircești, cât și alți reprezentanți ai mișcării pașoptiste, A. Russo acordă folclorului o dublă valoare: una documentară și alta estetică. Din această perspectivă, au fost depuse eforturi în vederea descoperirii și valorificării tezaurului nostru folcloric, pentru a desluși în vibrațiile sufletului popular, cele mai nobile elanuri patriotice și, în felul acesta, a dezvoltării niște aspecte fundamentale de existență a românilor pe aceste meleaguri.

Călătoriile prin munții Moldovei din toamna anului 1842 a constituit un prilej fericit atât pentru cercetările folclorice pe teren, dar și aprofundarea sentimentelor patriotice, de care era însuflețit scriitorul la momentul oportun. Aflat în preajma priveliștilor carpatine și manifestând un sentiment de venerație față de natura splendidă a țării sale, precum și oamenii din popor, ale căror virtuți spirituale le admira în permanență, toate acestea îl vor determina pe A. Russo spre a descoperi neprețuitele comori ale creativității populare.

Surghiunit la mănăstirea Soveja, în ținutul Focșanilor, A. Russo se orientează spre o cunoaștere mai profundă a datinilor, tradițiilor populare, a diferitor creații folclorice interpretate de rapsozii populari. Mențiunile de ordin etnografic elaborate de A. Russo se sprijină pe valoarea documentară, istorică a folclorului autohton, își trag originea din cronicile străvechi și cântecele bătrânești, prin rostirea orală a doinelor, baladelor populare moștenite din străbuni. Convorbirile cu oamenii locului l-au orientat pe A. Russo să dezvăluie calitățile indispensabile ale artei noastre tradiționale, să ajungă la niște aserțiuni cu caracter generalizator, ce relevă evoluția spirituală a poporului, accentuând ideea că „poezia populară este întâia fază a civilizației unui neam, ce se trezește la lumina vieții” (Russo, p. 282). În această ordine de idei, studiul **Poezia populară** este un studiu de referință în ceea ce privește determinarea semnificației istorice a folclorului românesc, este o lucrare despre forța creatoare a geniului anonim și perenitatea patrimoniului nostru estetic național. Constatarea „Datinile, poveștile, muzica sunt arhivele popoarelor... Cu ele oricând se poate reconstrui trecutul întunecat” (Russo, p. 281), conține o cheie către o „matrice stilistică” originară exprimată prin ideea că poezia populară este expresia cea mai vie a specificului național, orientată spre a lua în dezbatere o complexitate de probleme etice, estetice, cognitive, pentru a lămuri despre „originea limbii noastre, de nașterea naționalității române, de plecările naturii cu care este înzestrat poporul și de luptele ce le-au susținut coloniile romane pân-a nu se preface în locuitori de astăzi ai vechei Dacie” (Russo, p. 281).

Studiul **Poezia populară** are o semnificație majoră, scriitorul încearcă să facă primele generalizări asupra materialului folcloric adunat și propune chiar și o clasificare a scrierilor populare. Astfel, A. Russo precizează că „poporul împarte poeziile sale în cântece bătrânești, în cântece de frunză, în doine și hore”, adăugând că „cele mai multe balade ce le avem datează de la secolii XVI – XVII și XVIII, precum: Toma Alimoș, Gruia Grozovan, Codreanu, Chimciu, Novac etc” (Russo, p. 282). Prin textele folclorice

enumerare, autorul studiului respectiv încearcă să reconstituie anumite împrejurări istorice și să comenteze evenimentele înscrise în analele timpului, ca să facă o punte de legătură cu lucrarea *Cântarea României*, capodoperă unde gloria de odinioară a strămoșilor se înscrie într-un spațiu mitic generator de idei și simboluri poetice, aducându-ne spre un univers de simboluri apropiat de „viziunea prin suflet a unui fenomen primar” (Bălăeț, p. 35). Aserțiunea „... arătările se făceau cu o mână pe coarnele plugului și cu una pe pală” (Russo, p. 283) determină esența unei lumi mitice, arhaice, în strânsă legătură cu un vădit cult al strămoșilor, al istoriei, al originilor, trăit durut și deschis, cu deplină cunoaștere a conștiinței de sine. Poezia populară, în această ordine de idei, oferă niște perspective de „prescriere de stare morală, de obiceiurile vieții intime și de organizarea soțială a Principatelor” (Russo, p. 285).

În ipostază de cunoscător profund al folclorului autohton, Alecu Russo era întru totul îndreptățit ca să-și exteriorizeze prețuirea, pe care o avea față de acele neîntrecute frumuseți, imagini de o adevărată măiestrie artistică, datini uitate în negura anilor fixate în textele populare, pentru a se exprima cu deplină certitudine: „Între diferitele neamuri răspândite pe malurile Dunării, niciunul nu are ca neamul românesc, o poezie populară atât de originală, atât de variată, atât de frumoasă și atât de strâns unită cu suvenirile anticității” (Russo, p. 281). Elogiul pe care A. Russo îl aduce poeziei populare, privită fiind drept o expresie artistică a spiritualității neamului românesc, este de fapt, un elogiu adus spiritului viu al poporului, capacității sale creatoare, încercând să demonstreze că numai „neamul român a păstrat o închipuire fecundă, vie, grațioasă, agerime de spirit care se traduce în mii de cugetări fine și neînțelese, o simțire adâncă de dragoste pentru natură și o limbă armonioasă, care exprimă cu gingășie și totodată cu energie toate aspirațiile sufletului, toate iscodirile minții” (Russo, p. 281).

Referindu-se la valoarea estetică incontestabilă a folclorului autohton, A. Russo insistă, în deosebi, asupra baladei *Miorița*, descoperită în perioada zilelor de surghiun la Soveja (1864).

Modalitatea de receptare a textului mioritic, precum și versiunile aflate în circulație denotă importanța acestei variante-arhetip consemnată inițial de A. Russo în evoluția „tipologiei formulelor *Mioriței* de la cele mai simple la cele mai dezvoltate” (Caracostea, p. 124), pentru a dezvălui puterea creatoare a geniului anonim. Exegetul întrevăde în *Miorița* o sinteză a sufletului românesc, unde și-a găsit expresie bogăția de gândire și simțire românească, concepția poporului despre perenitatea mitului său existențial pe aceste meleaguri, precizând, în același timp ideea, că este „cea mai frumoasă epopee păstorească din lume” și că „Virgil și Ovid s-ar fi mândrit cu drept cuvânt, dacă ar fi compus această minune poetică” (Russo, p. 282). Balada *Miorița* este încadrată în contextul unor sensuri primordiale cu un substrat mitologic străvechi unde geniul anonim este marcat de ideea „de preamărire a vieții și nostalgică resemnare în fața trecerii inevitabile”, în bucuria simplă de proclamare a filosoficului ca dovadă supremă a existenței umane (Butnaru, p. 156). Din aceste considerente, *Miorița* este apreciată nu numai din punct de vedere al mesajului artistic, dar în același timp e întrevăzută drept o verigă importantă

în afirmarea conștiinței naționale, o modalitate de promovare a valorilor general-umane, unde dragostea, munca, creația sunt intuite drept o șansă pentru supraviețuirea de mai departe a românilor. Îndemnul de a contribui la valorificarea moștenirii spirituale a popoului și-a găsit expresie în mai multe articole tematice, studii, incursiuni critice. „Datoria sfântă firească și națională” (Russo, p. 47) despre care vorbea A. Russo deja în articolul *Studie moldovană* este „de a culege viața părintească privată...” (Russo, p. 27), pentru a ajunge la o chintesență artistică demnă de tradițiile vieții strămoșești” (Nastasiu, p. 47). Ideea „poezia poporala trebuie să fie obiectul studiilor noastre serioase, dacă vrem să aflăm cine am fost și cine suntem” (Russo, p. 85) este de o vie actualitate și reflectă esența dăinuirii noastre milenare, indică o cale sigură de supraviețuire prin intermediul unor principii fundamentale atât prin sfera lor de semnificație, cât și modul de manifestare a frământărilor creatoare ale timpului, revirtualizând tradițiile naționale și căpătând posibilitatea de a universaliza concepția estetică a sufletului popular.

Este la datoria noastră să-i cinstim memoria și partea de sacrificiu adusă pe altarul dragostei de țară și „cântare a României”, cât și valorificarea poeziei populare, iar la o eventuală reeditare a unor studii fundamentale de folcloristică, un loc aparte ar trebui să-i revină și lui Alecu Russo.

Referințe bibliografice:

1. BĂLĂEȚ, D.. *Eterna regăsire*. Craiova: Cartea românească, 1879.
2. BUTNARU, Tatiana. *Viziuni și semnificații mitico-folclorice în poezia contemporană (1960-1980)*. Chișinău: Tipografia Reclama, 2011.
3. CARACOSTEA, D., Bârlea, O. *Problemele tipologiei folclorice*. București: Minerva, 1971.
4. NASTASIU, V.. Conștientizarea românismului. În: *Glasul națiunii*, 12 martie 1994.
5. RUSSO, Aleco. Poezia populară. În: *Opere. Ingr text, note și comentarii de E. Levit și I. Vasileenco*. Chișinău: Literatura artistică, 1989.